

No és això, companys, no és això

Amb el títol ferraterià de *Les paraules i els dies*, Vicent Alonso aplega el bo i millor de la seua producció periodística dels darrers catorze anys. Un llibre estructurat en dues parts en funció de les preocupacions de l'autor: la literatura («Les paraules») i l'actualitat política valenciana («Els dies»).

Vicent Alonso ha conjugat el rigor i la passió per la literatura amb el compromís cívic. Poca broma,

si pensem en la mansalva de professors universitaris que no es mul·len políticament –de tan bé com estan a la torre d’ivori–, i si ho han fet han anat en la direcció equivocada (el cas dels professors que continuen adscrits a l’AVL és el més flagrant). *Les paraules i els dies* és un exponent valedor del contracte que Vicent Alonso ha establert amb la literatura i el país. Abans d’entrar en matèria, cal dir que els articles seleccionats han estat publicats a *El Temps* i *l’Avui*, (l’únic setmanari i diari, respectivament, amb una concepció íntegra del país), *Caràcters*, *Daina*, *Serra d’Or*, *Revista de Catalunya*, *El Mono Gráfico*, *Papers* i *Levante-EMV*.

La primera part, «Les paraules», està dedicada a la crítica literària. Vicent Alonso ha insistit moltes vegades en la manca d’una crítica literària mínimament seriosa al nostre país. Aquesta crítica no ha estat, cal dir-ho, una *boutade* de l’autor, ja que ha mirat de pal·liar aquesta mancança amb dos projectes sublims: les revistes *Daina*, desapareguda, i *Caràcters*, una de les millors revistes de llibres que tenim a hores d’ara. Per la palestra crítica d’aquesta primera part passen Joan Fuster, André Schiffrin,

LES PARAULES I ELS DIES
VICENT ALONSO
COL·LECCIÓ «TEXTURES», 8
242 PÀGINES
EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2002

Claudio Magris, Quim Monzó, Valentí Puig, Pere Gimferrer, Paul Celan, Anna Akhmàtova, Josep

Palàcios, Joan Francesc Mira, Marc Granell, Josep Piera, Ignasi Mora, Josep Palomero... Com veieu, es tracta d’una tria que en cap moment ha tingut en consideració el criteri nefast de l’adscripció administrativa dels autors. Perquè, com saben en tot país mínimament civilitzat, en qüestió de llibres aquestes distincions provincianes l’únic que fan és emporbrir les dimensions i la riquesa d’una literatura veritablement nacional.

La segona part, «Els dies», com hem dit adés, aplega articles la temàtica dels quals és cívica. Això permet Vicent Alonso de posar en solfa algunes de les mediocritats de la política cultural que s’ha anat aplicant els darrers anys al País Valencià. Perquè en feu només un tast, citarem dos exemples. Sobre l’IIFV diu que continua sent «l’organisme universitari que ha de defensar per damunt de tot la unitat de la llengua catalana». I del món editorial valencià no s’està d’asseverar que únicament «s’enfortirà si comprèn i desenvolupa les estratègies comercials necessàries per a tenir presència en el mercat que li és propi i que és, òbviament, el de les terres que parlen la mateixa llengua». Qui no vulga pols, que no vaja a l’era.

Juli Capilla

Art, Roma & Borja

El bou roig heràldic dels Borja pastura per Roma gràcies al mecenatge del papa Alexandre VI. Tres i Quatre ha triat aquest símbol per a l'ambiciós projecte editorial borgià que el llibre enceta, projecte dirigit per Batllori i coordinat pel mateix Company.

ALEXANDRE VI I ROMA. LES EMPRESES ARTÍSTIQUES
DE RODERIC DE BORJA A ITÀLIA

XIMO COMPANYY

PRESENTACIÓ DE MIQUEL BATLLORI

PRÒLEG DE F.V. GARÍN LLOMBART

COL·LECCIÓ «BIBLIOTECA BORJA», I

504 PÀGINES

EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2002

Tard, però benvingut siga. Si fórem alemanys o francesos, o italians, aquest llibre l'haguera publicat, fa més d'un segle, alguna institució. Però no ha estat fins fa uns pocs anys, i gràcies a iniciatives privades –Miquel Batllori, Eliseu Climent–, que s'ha començat a descórrer l'estúpid vel del tòpic negatiu sobre els Borja. I aquest tòpic no és sinó ignorància de la pròpia història, amb les seues misèries i grandeses, que de tot hi ha. Comencem, ara, a normalitzar la nostra cultura.

Company, historiador de l'art, ens lliura no pas un catàleg, sinó un seguiment biogràfic, en tres etapes, de l'actiu itinerari artístic romà de Roderic de Borja (Xàtiva, 1431-Roma, 1503): «un petit homenatge, en clau socioartística, a les conviccions humanes d'un personatge absolutament singular i irrepètibl».

En primer lloc (infància a Xàtiva i joventut a la vital València del s. xv), la configuració del gust personal del fu-

tur papa, gust que els italians batejaren com a *gaiò* (viu, brillant, alegre, festiu): amor a l'exuberància, a l'exhibició de poder i de riquesa, al color, a la festa; *troppo oro, troppo vivo, troppo azzurro...* és el que n'opinen els seus contemporanis romans, impregnats de classicisme. Tot plegat, inscrit en unes coordenades culturals a cavall entre el gòtic medieval i allò que anomenem Renaixement.

Segueix l'actuació romana del jovesim Roderic de Borja, des del 1456, com a decidit mecenes eclesiàstic, d'acord amb els seus càrrecs de secretari de la Seu Apostòlica, cardenal, vicecanceller de la cúria papal i nebot del primer papa Borja, Calixt III –Alfons de Borja (1378-1458)–. Un cardenal poderós que enlluerna una Roma, la de la segona meitat del *quattrocento*, que comença a desvetllar-se del daltabaix del cisma i del període d'Avinyó: erecció del palau Borja de Roma (Cancelleria Vecchia), intervencions en diverses esglésies, restauració de les fortificacions al voltant de Roma, diversos conjunts escultòrics, etc.

Finalment, des del 1492 –encimbellament de la família– onze anys com a papa Alexandre VI, un papa que s'adhereix plenament, quant al mecenatge oficial –no tant en el personal, més

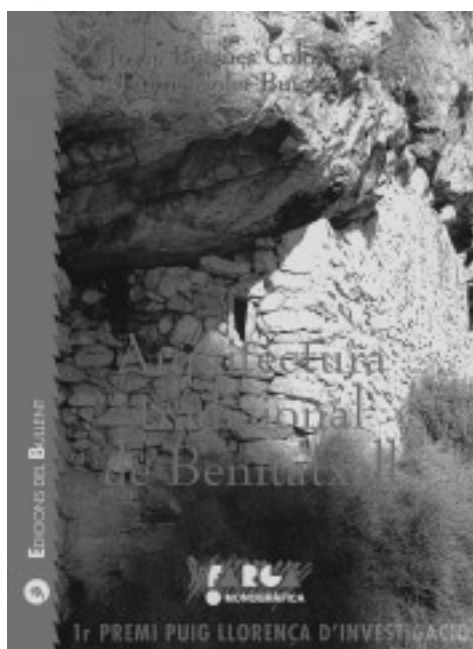
gaiò– al programa classicista. Protecció benèvola a humanistes, músics, artistes; excavacions arqueològiques, renovació de la Universitat de Roma (La Sapienza) i nombroses construccions i intervencions que cobreixen Roma amb la imatge del bou Borja: esglésies, hospitals, fortificacions (Castel Sant'Angelo), portes, ponts, urbanisme (Via Alexandrina), places, fonts, l'orgue de sant Pere... i l'esplèndid cicle pictòric de l'apartament Borja al Vaticà, obra de Pinturicchio, l'anàlisi del qual ocupa la darrera part del llibre.

Contra Alexandre VI s'ha escrit molt, i amb molta bilis. Tanmateix fou –és la tesi de Company–, com a mecenes de les arts, un papa adequat, típic dels temps del Renaixement. La ciutat eterna hauria d'estar-li més agraïda.

Albert Toldrà

Un inventari de patrimoni rural a la Marina

L'abundant patrimoni arquitectònic rural valencià viu a hores d'ara una situació d'extremada vulnerabilitat. Molt deteriorat arran del seu abandonament i escassament protegit, només la seua revalorització mitjançant treballs com aquest pot assegurar-ne una mínima pervivència.

ARQUITECTURA TRADICIONAL DE BENITAXELL

JOSEP BUÏGUES COLOMER I JAUME SOLER BUÏGUES

PRIMER PREMI PUIG LLORENÇA D'INVESTIGACIÓ

COL·LECCIÓ «LA FARGA», 10

138 PÀGINES

EDICIONS DEL BULLENT, 2002

I, afortunadament, aquesta mena de treballs comencen a ser abundants en els darrers temps, esperonats, potser, per la magnífica obra totalitzadora de Miguel del Rey i el seu grup d'estudi PAISAR, *Arquitectura rural valenciana* (València: Conselleria de Cultura. Educació i Ciència, 1998).

El que ens ocupa, premiat amb el Primer Premi Puig Llorença d'Investigació –que convocaven l'associació cultural homònima i l'Ajuntament de Poble Nou de Benitatxell– consisteix en un acuradíssim inventari de totes les edificacions tradicionals d'aquest petit poble de la Marina: en primer lloc, les construccions rurals destinades a habitació temporal com les coves i balms dels penyasegats –utilitzades per pescadors, llauradors i contrabandistes, «si no és que els mateixos propietaris practicaven els tres oficis», com oportunament puntualitzen els autors– o els paradors per al cultiu de la vinya i els casups i corrals de muntanya; en segon lloc, les casetes emprades en diverses activitats agropecuàries i, amb elles, el que ha esdevingut la construcció emblemàtica i identificadora del paisatge comarcal: el riurau destinat a l'elaboració de la pansa; en tercer lloc, les nombrosíssimes estructures dedicades a la captació d'aigua –cisternes, aljubs, sé-

nies– en un territori on aquesta és un bé escàs; i, finalment, les edificacions aïllades amb finalitat industrial –teuleries i molins de vent–. Tot, magníficament il·lustrat amb nombroses fotografies i dibuixos a color i minuciosament descrit –tipologia, usos, tècniques constructives– amb un llenguatge tècnic acurat, fet que delata la idoneïtat de la formació dels seus autors: un arquitecte tècnic i un filòleg.

Cal advertir, però, que bona part del patrimoni que s'hi inventaria es troba seriosament amenaçat pel creixement urbanístic i per la pressió turística que, si a la resta de la Marina ha assolit unes proporcions desmesurades, a Benitatxell ha estat especialment devastador amb vora el quaranta per cent del territori construït i una tercera part del terme en mans d'una única empresa constructora. Fóra desitjable que l'esforç investigador i divulgador de Buïgues i Soler –no ho oblidem, premiat pel consistori local– tinguera alguna conseqüència més enllà del merescut guardó i hom iniciara els tràmits per protegir, almenys, els edificis més representatius o més interessants des del punt de vista etnogràfic o arquitectònic, davall l'empar de la flamant nova Llei del Patrimoni Valencià.

Josep Vicent Frechina

Sense antifaç i amb punts de sutura

Pedro Porcel ha refet la *Historia del tebeo valenciano*, una col·lecció de fascicles editada pel diari Levante ara fa deu anys, per convertir-la en aquest llibre de format i contingut realment impagables. Ja ha rebut els premis Romano Calisi 2001 i Yellow Kid 2002.

CLÁSICOS EN JAUJA. LA HISTORIA DEL TEBEO VALENCIANO

PEDRO PORCEL

COL·LECCIÓ «PAPERS GRISOS»

492 PÀGINES

EDICIONS DE PONENT, ONIL, 2002

El primer capítol de l'obra, dedicat als antecedents dels còmics valencians, esmenta un parell de publicacions satíriques del principi del segle XX que apareixen també en dos llibres que he llegit no fa gaire: *La Traca* –a les *Històries marginals* de Lozano– i *La Chala* –a l'últim número de la col·lecció «Tàndem de la Memòria», dedicat a l'historiador i poeta Santiago Bru i Vidal–. Dic això perquè la presència d'aquest tipus de papers al llarg de la història valenciana és tan gran que un llibre com *Clásicos en Jauja* –imprescindible per als qui vulguen saber alguna cosa del tema– ha tardat massa a publicar-se: jo el voldria haver llegit molt abans! I el millor de tot és que no es tracta només d'un document exhaustiu –que també–, ni es queda tampoc en la simple evocació nostàlgica, sinó que l'autor va molt més enllà de tot això i hi aporta uns criteris propis més que argumentats. D'aquesta manera, el suplement de premsa re-

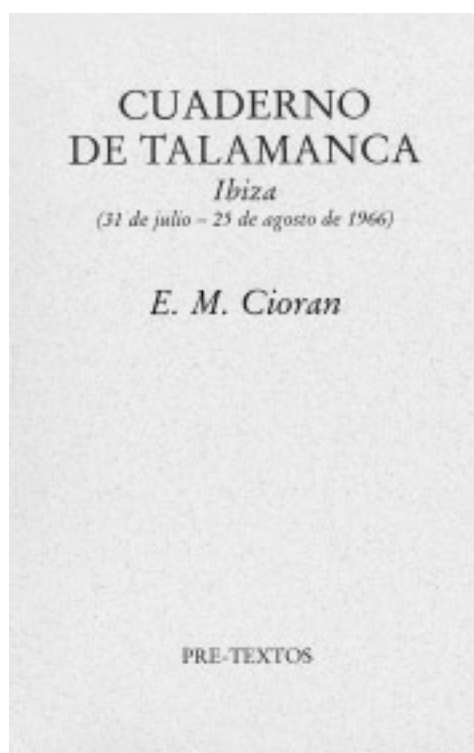
publicà *Los Chicos* és definit com a «primero de los tebeos valencianos y un digno producto de su época», «hecho con cariño y respeto a la inteligencia del lector infantil», mentre que el principal personatge d'aquest suplement, Colilla –de Juan Pérez del Mu-ro–, és comparat amb clàssics universals com el *Felix The Cat* de Sullivan. L'autor tampoc s'està de dir que la col·lecció de *Roberto Alcázar y Pedrín* –creada en part per Eduardo Vañó, un senyor de Bocairent– va ser «una obra en todos los sentidos irreplicable». I tant! A més, la prosa de Porcel és francament divertida i llegidora: he hagut de tancar diverses vegades el llibre perquè no podia parar de riure. També són constants les referències a la censura franquista i a la propaganda del règim –amb nombrosos exemples d'imatges retocades–, i la sensació que queda al capdavall és que hi havia un gran nombre de creadors –tan esplèndids com esplèndidament maltractats– en les dues vessants bàsiques que s'hi distingien: la «d'aventures» (*El Guerrero del Antifaz* de Manuel Gago o *Pequeño Pantera Negra* dels germans Quesada... títols que associa més aviat amb Alex Raymond i amb els *comic-books* nord-americans) i la «d'humor» (el *Pumby* de Sanchis, els còmics més habituals de Karpa, Palop o Nin...

que considera més pròxims a tradicions com la de Disney i els *funny animals*). Que els millors dibuixants valencians actuals estiguen treballant per a l'estranger no diu gaire a favor d'aquestes ja difuntes empreses valencianes que sovint feien malviure els qui les sustentaven... i que no van saber adaptar-se als temps, com palesen les frustrades *Nuevas Aventuras del Guerrero del Antifaz* o la «jubilació daurada» de *Pumby* en publicacions gairebé exclusivament institucionals. Al principi dels vuitanta, quan van desaparèixer del tot aquestes empreses i jo no alçava tres pams de terra, vaig haver d'anar diverses vegades a una clínica de Gandia perquè em posaren punts de sutura a l'orella dreta. Mon pare em solia comprar còmics de *Pumby* i reedicions d'*El Guerrero del Antifaz* en un quiosc proper, per llegir a la sala d'espera, i la veritat és que ajudaven a l'hora d'empassar-me tot el que m'havia d'empassar... Com ha fet aquest llibre ara mateix.

Felip Tobar

Un quadern inédit de Cioran

Té Cioran 55 anys quan l'estiu de 1966, del 31 de juliol al 25 d'agost, fa una estada al poblet eivissenc de Talamanca. El *Cuaderno de Talamanca*, títol que els editors han donat a aquest dietari, aplega cent tretze fragments datats al llarg de catorze dies.

CUADERNO DE TALAMANCA

E.M. CIORAN

TEXT SELECCIONAT I PRESENTAT PER
VERENA VON DER HEYDEN-RYNSCH

TRADUCCIÓ I PRÒLEG DE MANUEL ARRANZ

66 PÀGINES

EDITORIAL PRE-TEXTOS, VALÈNCIA, 2002

L'escriptura de dietaris ocupa un lloc preminent en l'obra de Cioran, tal volta perquè aquest gènere es revela idoni per a un autor que construeix l'edifici de la seua prosa i el seu pensament literalment a pols, escandallant implacablement en els abismes de la pròpia vivència. La brevetat i el fragmentarisme, que alguns relacionen amb la manca de sistema amb la vana pretensió de convertir aquesta qualitat en una desqualificació, són sempre en l'autor romanès sinònim de profunda densitat. Aquest nou quadern és, doncs, Cioran en estat pur, interès que s'incrementa per la condició d'inèdits d'aquests papers, que no havien aparegut ni en els *Cahiers* (1957-1972) complets de l'editorial Gallimard del 1995, preparats per la seua companya Simonne Boué, ni en l'antologia espanyola de *Cuadernos* pòstums publicada per Tusquets l'any 1997 i deguts a Verena von der Heyden-Rynsch, amiga de l'autor i traductora

de la seua obra a l'alemany. Amb tot, moltes de les anotacions de Talamanca són reproduïdes més o menys fidelment en d'altres moments dels *cahiers* en una prova més de la compacta unitat que presenta, sota l'aparença de la dispersió, l'obra de Cioran.

Tot i que els editors d'aquest nou *Cuaderno* s'entesten a remarcar la constant preocupació de l'autor pel tema espanyol, per altra banda evident, la veritat és que el lector no hi trobarà res que ho pugua testimoniar, com no siga algunes reflexions sobre el clima mediterrani, uns apunts sobre el paisatge de l'illa, al·lusions a un «sol universal» que de vegades s'estima tant com d'altres es detesta i un parell d'observacions sobre Borges, autor tan poc «espanyol». La insistència en la vinculació de Cioran amb allò espanyol, des dels místics, passant per autors com Unamuno o María Zambrano, fins la presència de l'element religiós o la consciència del fracàs i la decadència, té ací tota l'aparença de la recurrència a un tòpic per justificar la traducció d'un gran clàssic del segle XX que ja no necessita justificacions de cap mena. D'altra banda, poc devia trobar Cioran l'any 1966 els rastres espanyols en l'illa d'Eivissa, on el turisme de masses ja hi deixa sentir els seus efectes, com comenta en l'única nota dedicada a l'ele-

ment indígena: «El silencio ha desaparecido de la isla: noche y día se escucha el estrépito de los aviones que la cruzan de parte a parte, éste es el precio que los indígenas pagan por el privilegio de poder comer hasta hartarse. Los estragos de la “civilización” son tan evidentes que da vergüenza seguir señalándolos». Els cent tretze fragments, el més extens dels quals a penes si conté trenta línies, ens mostren per altra banda el Cioran de sempre, destil·lador d'aforismes precisos i preciosos («Escuchar el viento dispensa de la poesía, es poesía»), amb subtils i il·luminadores notes de lectura, en lluita titànica contra l'angoixa i l'insomni. Un llibre que es llig en un sospir però els efectes secundaris del qual són inesborrables, com sempre passa amb la bona poesia.

Manel Rodríguez-Castelló

El dolor d'una llengua perseguida, arraconada, prohibida i que finalment es vol normalitzar

Dolor de llengua és el fruit de més de trenta anys de treball. Obra de difícil catalogació, no és exactament un llibre de sociolingüística però tot ell n'està ple de referències: conflicte, substitució, minorització, prejudicis... Entre la psicologia social, la psicobiologia, i la sociolingüística.

DOLOR DE LLENGUA

ENRIC LARREULA

COL·LECCIÓ «LA UNITAT», 180

408 PÀGINES

EDICIONS TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2002

Dolor de llengua s'inscriu en la part més psicològica de la sociolingüística, la que toca a les actituds i als prejudicis. Com el mateix Larreula el defineix: «Aquest estudi, doncs, és una aproximació a un fet que, tot i ser molt comú en la nostra societat, encara és poc estudiat i analitzat: com es pateix per una llengua que recula i per què es pateix...».

L'àmbit en què s'inscriu l'estudi són tots els països de parla catalana. El punt de vista és sincer, arriscat i apassionat i l'autor no defuig l'anàlisi de cap situació, per més incòmoda i dolorosa que siga. No es proposa la defensa del «dolor de llengua catalana» ni trobar el remei d'aquest dolor sinó, més aviat pretén observar la substitució de la llengua pròpia i detectar psicològicament el dolor que causa en les persones, explicar les causes d'aquest dolor i recollir-ne els símptomes.

Enric Larreula (Barcelona 1941). Obrer, dibuixant, venedor de llibres, ensenyant,

escriptor... Als 35 estudia filologia catalana. Professor de la facultat de ciències de l'educació (Autònoma de Barcelona). Amb una única preocupació constant: la llengua catalana. Larreula es defineix com un ecologista de la llengua, no com un gramàtic ni un lingüista. Autor de més d'un centenar d'obres: de pedagogia, narrativa breu, novel·la, narrativa infantil i juvenil, poesia, assaig, teatre i traduccions. Ha obtingut entre altres premis: Víctor Català de conte i narració de 1967, Xarxa d'assaig de 1983, Serra d'Or de literatura infantil de 1984, Pere IV d'Humor i Sàtira de 1990 i de 2000, Baldiri Reixach de 1979 en pedagogia i Jaume I de 2002. La seua obra ha estat traduïda a alemany, anglès, basc, danès, espanyol, finès, francès, gal·loportuguès, italià, japonès i suec. Larreula ha entrevistat durant 32 anys uns 40 informants i ha fet servir una quantitat ingent de bibliografia i premsa diària per tal de mostrar-nos un aspecte viu però amagat del conflicte lingüístic que vivim els catalanoparlants, uns conscientment i d'altres no: un dolor que sovint amaguem o mentim perquè ens és insuportable, angixant... o dissimula prejudicis encara més profunds.

El llibre dedica una importantíssima part a tots aquells que conscientment lluiten

per conservar, usar i difondre la llengua catalana i la quantitat de dolor que aquesta activitat, així com les reaccions subsegüents, produeix en les persones. Llibre d'obligada lectura per als professionals de l'ensenyament de la llengua, pedagogs i tècnics en normalització lingüística, així com per totes les persones conscienciades i interessades en el problema de la normalització de la llengua catalana.

Francesc Collado

Història i evolució de les festes de l'Alcúdia

Un recorregut per la història de la societat, l'economia, la cultura i la vida quotidiana de l'Alcúdia que pren com a fil conductor les festes -fites que amollonen, com cap altres, el cicle vital de qualsevol població i la comunitat humana que hi conviu.

*EL REBOST DE LA MEMÒRIA.
FESTES MAJORS DE L'ALCÚDIA 2002*

SANTI VALLÉS

263 PÀGINES

AJUNTAMENT DE L'ALCÚDIA, L'ALCÚDIA, 2002

Ja fa temps que els sociòlegs de la modernitat avançada subratllen que la necessitat de construir, restaurar o defensar identitats col·lectives és una de les respostes amb què les societats actuals miren de combatre el desarrelament i el desfici que provoca la globalització i la consegüent homogeneïtzació dels referents culturals. El prestigiós sociòleg alemany Ulrich Beck ha encunyat recentment, fins i tot, un terme *ad hoc* que comença a fer fortuna: el «cosmopolitisme amb presa de terra», únic capteniment vàlid, en la seua opinió, per fer front amb èxit als reptes de la contemporaneïtat.

I és en la línia suara descrita —«tenim, a la vegada, ales i arrels»— on cal inscriure aquesta intensa i apassionada recerca en «el rebost de la memòria» al·ludient que la corporació municipal edita sense escatimar-hi mitjans en un clara aposta identitària que Francesc Signes, alcalde de la població, té bona cura d'emfasitzar en el preàmbul: l'Alcúdia és «un poble que sap assumir el canvi històric i, alhora, reflectir-se en la seua història; el poble que vol integrar i cohesionar, sempre per damunt d'entrebancs i conjuntures».

L'obra s'estructura en set capítols organitzats cronològicament des de les primeres referències documentals a les pràctiques festives locals, que es

remunten a les acaballes del segle XVIII, fins els preparatius per celebrar el 750é aniversari de l'atorgament de la Carta Pobla a les primeries del segle XIX. Més de dos-cents anys d'història de l'Alcúdia, doncs, vistos a través del seu reflex en el mirall festiu. Per això les fonts emprades per l'autor no podien ser altres que els testimonis orals dels seus paisans i, sobretot, els llibrets de festes conservats —pràcticament tots des del 1940 ençà— dels quals fa un exhaustiu buidat. Programes d'actes, publicitats i col·laboracions literàries són així examinats i interpretats detalladament per extreure'n una valuosa documentació dels hàbits quotidians, del sistema de valors, de les pràctiques econòmiques, de les relacions socials, de l'evolució de les modes estètiques, etc., en la història recent d'aquest poble de la Ribera.

Es tracta, com a hores d'ara ja haurà pogut col·legir el lector, d'un llibre concebut des de l'Alcúdia i per a l'Alcúdia per bé que, atesa la qualitat de contingut i continent —dues-centes cinquanta pàgines de gran format, magníficament il·lustrades i amb una elegant maquetació obra de l'estudi de Paco Bascuñán—, no ens podem estar de recomanar-lo a tots els interessats en la cultura popular valenciana.

Josep Vicent Frechina

Euram, les traces d'una nova Europa

La configuració de l'espai europeu de relacions, sobretot econòmiques, ha motivat el professor Boira a llençar aquesta proposta de nou espai de relacions d'aquesta banda de la Mediterrània. No debades l'eix mediterrani és un dels més potents corredors econòmics d'Europa.

EURAM 2010. LA VIA EUROPEA
JOSEP VICENT BOIRA MAIQUES
XXXI PREMI OCTUBRE D'ASSAIG
196 PÀGINES

EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2002

D'ençà principis del segle xx l'espai europeu s'ha anat redefinint i configurant en funció d'un seguit d'interessos que a hores d'ara venen determinats per qüestions de caràcter econòmic. El naixement de la nova Europa, encara en una fase de creació, n'és una de les primeres conseqüències d'aquestes formulacions teòriques que preocuparen geògrafs, polítics i economistes notables a principis de segle. La nova Europa ha suposat la configuració de nous espais d'intercanvi i de relació, així com de la consolidació d'altres que ja existien de forma latent. Dins d'aquest context, i reprent les idees d'entre altres teòrics com ara Romà Perpinyà Grau, Ignasi Villalonga, Lluís Ninyoles, Joan Fuster o Ernest Lluch, Boira llençà la idea de la creació d'un espai que anomenaria Euram i que es composaria pels territoris del País Valencià, Catalunya, Balears amb prolongacions cap a Andorra, la Catalunya Nord i també cap Aragó

i el Llenguadoc. Boira, com ell mateix reconeixia en una entrevista recent a *El Punt*, ha volgut fer una proposta operativa allunyada de criteris de caràcter polític i centrat quasi de manera exclusiva en temes com les infraestructures o les relacions comercials.

L'euroregió de Boira és interessant en la mesura que proposa un model de cooperació que no negue la competència i suposa un formulació interessant en termes de futur, però que ha de ser percebuda necessàriament com a «la resposta a una necessitat» i que a la força hauria de superar els prejudicis d'aquells que encara es guien amb models geopolítics del segle passat a l'hora d'afrontar la incorporació al nou espai europeu. Un exercici que a la força, i en el cas concret espanyol, hauria d'implicar a mitjan termini un canvi en la mentalitat de l'Estat espanyol pel que fa a l'actual sistema autonòmic.

Boira resulta reeixit quan detecta els problemes, sobretot aquells d'índole domèstica, a l'hora d'abordar la creació d'aquest Euram. Catalans i valencians, el nucli dur d'aquest espai, s'en-testen sovint a no veure la necessitat de l'Euram i que potser, segons Boira, no s'adonen de quins són els seus interessos en aquesta qüestió. Els valencians segons l'autor han confós les fronteres

polítiques amb les econòmiques i els catalans s'han equivocat amb la seua estratègia unilateral, amb la seua ceguesa davant de l'existència d'una àrea d'interés comú més avall de l'Ebre.

L'assaig toca de passada alguns temes de rabiosa actualitat com el transvasament de l'aigua de l'Ebre i aprofundeix en aspectes com el de les infraestructures viàries.

Josep Vicent Boira Maiques (València, 1963) és una de les veus més autoritzades sobre temes tocants a la ciutat de València. Doctor en Geografia per la Universitat de València, on exerceix de professor, ha publicat un gran nombre d'estudis i és un conferenciant reconegut. Entre els seus llibres cal destacar *La ciudad de Valencia y su imagen pública* (1992) o *La València Marítima* (2000). Boira, a més, dirigeix en l'actualitat la Càtedra Ignasi Villalonga.

Francesc Viadel

El arte de conectar y comparar la historia

John H. Elliot (Reading, 1930) es uno de los hispanistas más destacados, autor de *La revolta dels catalans*, *El Conde-Duque de Olivares*, o *España Imperial*. Con ocasión de su investidura como Doctor Honoris Causa, la Universitat de València publica este volumen con una selección de sus artículos.

ESPAÑA EN EUROPA.
ESTUDIOS DE HISTORIA COMPARADA

JOHN H. ELLIOTT

COL·LECCIÓ «HONORIS CAUSA», 19

288 PÀGINES

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA, VALÈNCIA, 2002

Para los conocedores del insigne hispanista John H. Elliot este es libro es un premio que recoge la *lectio* pronunciada con motivo de su nombramiento como Doctor Honoris Causa por la Universitat de València, su exhaustiva bibliografía y una selección de textos –algunos traducidos por primera vez al español–, recopilados bajo epígrafes que aluden a Europa, a España y a América, recogidos por el doctor Rafael Benítez Sánchez-Blanco. Junto con la publicación el mismo año de *John Elliot. El oficio de historiador* por la editorial irlandesa Milenio, *España en Europa* constituye otro de los merecidos homenajes que, sin duda, ha ganado este estudioso del mundo hispánico. Con todo, el carácter de los artículos pretende ilustrar los dos aspectos básicos de su quehacer historiográfico: el interés por «el método comparativo y el afán por mostrar que la historia de España está afectada por fenómenos comunes a los experimenta-

dos por potros países de Europa», según el profesor Benítez, autor de la *laudatio* que abre este interesante libro.

En su *lectio*, tras evocar las figuras de Reglà y de Vicens Vives, el profesor Elliot marca el camino de lo que debe ser el reto para los historiadores: «combinar la narración y el análisis sin modificar el flujo de la narrativa o la secuencia cronológica de los hechos». A esto hay que añadir, además, una voluntad de romper con el localismo, de modo que la tarea del historiador sea la de conectar y comparar, y nunca la de fragmentar, con el fin de no caer en la atomización de la historia.

Los tres primeros artículos de John H. Elliot estudian el estado de la Europa del XVII: «Una Europa de monarquías compuestas» ofrece un panorama de cómo las diversas monarquías se las ingeniaron para imponer un sistema centralista; «Los ministros privados como fenómeno europeo» recalca en el papel de los «validos» y expone los casos de personajes de gran influencia en este sentido, como Richelieu y Olivares, e incide en cómo estos se ganaron sus apoyos –siguiendo a Cicerón, a Séneca y sobre todo a Justo Lipsio– gracias a la distribución de cargos entre sus amigos y familiares; y «La sociedad cortesana en la Europa del siglo XVII: Madrid, Bruselas, Londres» analiza las figuras de Rubens, Van Dick y Velázquez.

Los tres capítulos siguientes se centran en España: «El Conde-Duque de Olivares y la herencia de Felipe II» establece una comparación de las políticas de los tres felipes; «Revueltas en la Monarquía Española» presenta los diferentes movimientos de insurrección que conmovieron la monarquía y el gobierno central; y «Una sociedad no revolucionaria: Castilla en la década de 1640» compara la crisis de los años cuarenta con lo acaecido en Francia e Inglaterra y que supuso para España «medio siglo de estancamiento e inercia que contrastaba fuertemente con el dinamismo» de los otros países.

Además también se ofrecen una selección de artículos basados en la expansión americana de la corona española en «América y el problema de la decadencia española» y en «Inglaterra y España en América: colonizadores y colonizados» –investigación en la que todavía está inmerso el profesor Elliot.

Por último, el libro se cierra con «La historia comparada», donde sienta las bases de su método –al que él llama «arte»–, cuyos fundamentos enraízan en el cotejo y la conexión de períodos y ámbitos geográficos buscando similitudes y diferencias con el fin de establecer una visión globalizadora de la historia.

Pasqual Mas

La llarga empremta de la tradició

Amb l'objectiu de determinar els elements que fan del cinema espanyol alguna cosa diferent i identificable, aquesta publicació analitza algunes de les pel·lícules i directors més interessants, i de vegades, poc coneguts de la nostra cinematografia.

HISTORIAS DE ESPAÑA. DE QUÉ HABLAMOS
CUANDO HABLAMOS DE CINE ESPAÑOL

SANTOS ZUNZUNEGUI DIEZ
COL·LECCIÓ «TEXTOS», 22

193 PÀGINES

INSTITUT DE CINEMATOGRAFIA RICARDO MUÑOZ SUAY,
VALÈNCIA, 2002

Per a la historiografia tradicional, qual-sevol història del cinema ha significat una successió cronològica de pel·lícules, directors o gèneres cinematogràfics, sense aprofundir en les condicions socials, polítiques i econòmiques en què les pel·lícules es realitzaven. Des de fa alguns anys, però, aquest model ha estat posat en qüestió. La major part d'estudiosos han vist que aquests dos nivells són inseparables. I no són pocs els que, prenent el concepte de “deconstructivisme” de Jacques Derrida, consideren que una cinematografia es forma de diverses històries, la unió de les quals dóna sentit al conjunt.

A mig camí entre aquestes dues tendències es troba Santos Zunzunegui, que amb aquest treball, estructurat a partir d'una sèrie d'articles, o d'històries, pretén mostrar l'especificitat del cinema espanyol. Unes anàlisis que abracen des del documental *Sierra de Teruel* d'André Malraux, fins a l'obra de directors

reconeguts com Víctor Erice o Pedro Almodóvar, passant per directors incompressos com Manuel Mur Oti o experimentals com Pere Portabella.

A pesar de la divergència aparent entre ells, per a l'autor tots comparteixen l'especificitat de què parlàvem adés. Unes formes estètiques a través de les quals, segons les seues paraules, “s’ha expressat històricament la comunitat espanyola”, i que les trobem a la sarsuela, el sainet, l’humor negre o l’esperpent. I és que per a l'autor, el cinema espanyol més creatiu i interessant és aquell que transforma, estilitza i revitalitza aquestes tradicions culturals.

Aquest plantejament estètic ens deixa un regust agredolç, ja que si bé reconeixem l’anàlisi fílmica brillant de Zunzunegui, divergim d’algunes implicacions polítiques que se’n deriven. En primer lloc, al llibre es desprén que la nació espanyola es remunta en el temps i que els espanyols tenen uns trets culturals específics que els acompanyen al llarg de la història. Això, en la teoria de les nacions s’anomena “perennialisme”, i ha estat amplament superat per la historiografia moderna, sobretot, però també per alguns teòrics postmoderns, que s’han posat d’acord en què les nacions, com les entenem avui en dia, són construccions de la modernitat. A més,

caldria veure si, precisament, aquesta insistència d’una part del cinema espanyol no li ha fet més mal que bé, sobretot a l’hora d’enfrontar-se davant d’una societat que no és culturalment homogènia, tant pels estrangers que arriben de fora, com per les nacionalitats minoritàries que hi ha dins.

D’altra banda no s’aprofundeix en el vessant polític del cinema d’alguns autors. Posem per cas, el de Pedro Almodóvar, considerat el paradigma de la transgressió al cinema espanyol. Una transgressió, però, que esdevé conservadora en tant que els personatges de les seues pel·lícules no mantenen un diàleg crític amb la tradició cultural en què s’inspiren. De manera que els seus comportaments, *a priori* subversius, no sobrepassen el terreny de l’estètica, es converteixen en inofensius, per a ser finalment reconduïts dins la convenció social. Una llàstima.

Àlvar Peris

El millor i més bonic llibre de cuina valenciana per a regalar

El lector trobarà les típiques receptes de plats i recaptés valencians, la nostra cuina més moderna i també la tradicional. Però també història, llegenda, anècdota, consideracions iròniques, exaltacions patriòtiques, mirada crítica, humor sarcàstic, cites literàries, etc.

LA NOSTRA CUINA

EMILI PIERA I FRANCESC JARQUE

COL·LECCIÓ «MONOGRAFIES»

128 PÀGINES

EDITORIAL BROMERA, ALZIRA, 2002

En la col·lecció «Monografies» estem acostumats a trobar-nos amb els llibres més bonics i complets per a regalar a les amistats i coneguts en festes i celebracions. Llibres de gran format a tot color i abundat aparat gràfic. Dedicats a València, Gandia, Sant Vicent Ferrer, els Borja, Jaume I o Ausiàs March. Ara Bromera ens en presenta un dedicat a la nostra cuina: distribuït en nou capítols, amb un centenar de receptes valencianes pràctiques. Il·lustrat amb 200 fotografies a tot color de Jarque. Enquadernat en cartoné i sobrecoberta plastificada. Hi ha versió en castellà d'Algar editorial.

No és un llibre de fotografia però n'hi ha de molt belles i no és un llibre de receptes, però n'hi ha realment de molt sucoses i interessants. Emili Piera i Francesc Jarque han fet un llibre de cuina que trenca en part els esquemes tradicionals. Emili Piera és periodista, redactor de TVE i guionista de cinema

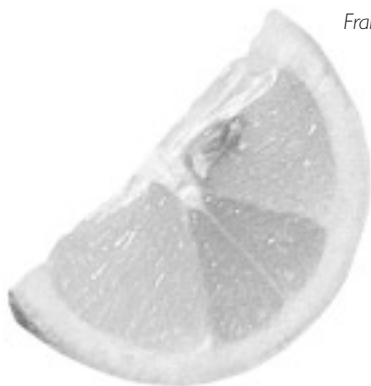
ràdio i televisió, a més de novel·lista, col·laborador en el camp de l'humor i animador de jornades erotòmanes reconegudes de les dues Riberes. Francesc Jarque és un veterà de la fotografia al País Valencià. Reconegut grafista, ha col·laborat en nombrosos projectes editorials com ara *Les observacions de Cabanilles 200 anys després*, i en aquesta mateixa col·lecció *València per a veïns i visitants* i *Gandia, capital de la Safor*.

El llibre és dividit en nou variats capítols, un singular glossari per a comprovar la riquesa lèxica de les varietats dialectals valencianes i un índex de plats i receptes, aquestes situades en la part darrera dels corresponents capítols.

Hi trobem les variadíssimes matèries primeres del mar, l'horta i la muntanya (fruites, verdures, salades, conserves, olis, vins, herbes, bolets, tòfones); pa, entrepans, amanides, escalivades, les salses, els entrants; olles, putxeros i potatges, borreta, giraboix, caragolades... per a menjar amb cullera; els arrossos (cassola i paella, caldosos, secs i melosos, de carn peix, moderns i antics, amb fesols i naps i la fideuà); el peix i el marisc (polpets, sèpies, tellines, allipebre, espardenyà, clòtxines, llagostins i gambes, suquets i calderes i l'escabetx), la carn (porc i xarcuteria, corder i ve-

della, conills, gallines i animals menuts; els millors cuiners valencians (distingits, innovadors i exòtics, els precursors històrics i contemporanis); el vi (les zones, el passat, la construcció vinícola, cocteleria i destil·lats); les llepolies i gelats (dolços de tot l'any, el calendari de la rebosteria, el torró, la xufa i l'orxata, l'arnadí les almoixavenes i els flaons, sopà, cremes, la lletada...).

I a la fi de cada capítol, més de 100 receptes que reproduïxen la preparació feta pels restaurants valencians més famosos en cadascun dels plats.

Francesc Collado

Ciencia y conocimiento

El doctor en ciencias físicas Jordi Solbes proporciona al lector no especializado una amplia panorámica de las relaciones que desde tiempos antiguos han mantenido la ciencia con la técnica y ambas con la sociedad en que se encuentran insertas.

LES EMPREMTES DE LA CIÈNCIA

JORDI SOLBES

COL·LECCIÓ «ESPIRAL»

201 PÀGINES

EDITORIAL GERMANIA, ALZIRA, 2002

Nos encontramos ante una útil introducción a las relaciones de la ciencia con la tecnología y con la sociedad, pero también con el medio natural. A esta vasta, casi ingente tarea sólo atendiendo al área tratada, se ha aplicado Jordi Solbes con meritorio ánimo. Solbes es doctor en ciencias físicas y docente de física y química, así como investigador en la didáctica de la física; entre las mejores páginas del libro se encuentran precisamente las reflexiones sobre la enseñanza de la ciencia, incluyendo la tan antigua como indeseable separación entre ciencia y cultura, el descenso del número de estudiantes de ciencias en los últimos decenios en Europa y la paradójica tendencia al dogmatismo y al principio de autoridad de la enseñanza de la ciencia.

El libro presenta una estructura diacrónica que en cierto modo lo convierte también una historia de lo que su autor denomina «las relaciones CTS» o

relaciones entre ciencia, tecnología y sociedad: una primera parte dedicada a la historia de la ciencia, una segunda dedicada a la situación contemporánea de la misma y por fin una tercera de intención más prospectiva y valorativa. La primera parte resulta la menos interesante de las tres debido a la profusión de fechas, títulos y nombres que ya pueden encontrarse en enciclopedias generales e historias de la ciencia. En la segunda parte, que expone el alto grado de integración actualmente alcanzado entre ciencia y técnica, en cambio, nos las habemos con diversos apartados temáticos de interés, como el que desacredita la aducida neutralidad de la ciencia, o la que muestra las relaciones entre algunas dictaduras del siglo XX y los científicos del país que gobernaban: detalles del predominio ideológico de Lysenko en la URSS, el intensivo exilio de científicos de la Alemania nazi y sin embargo el mantenimiento de nivel investigador del país gracias a una tradición científico-técnica que se remonta al siglo anterior, o la depuración y postergamiento de los más prestigiosos docentes e investigadores en la España de Franco. En la tercera parte encontramos un aspecto de interés que separa a este libro del modelo del manual: la crítica de los

aspectos antisociales o asociales de la ciencia, así como la tematización y valoración de los mayores problemas prácticos a que nos enfrentamos: el crecimiento de la población, el calentamiento del globo, la deforestación, pero también la creciente desigualdad entre países ricos y pobres y el uso económico de la guerra, vinculados todos ellos a la ciencia y los científicos, tanto en su origen como en sus posibles soluciones: investigación en energías renovables, por ejemplo.

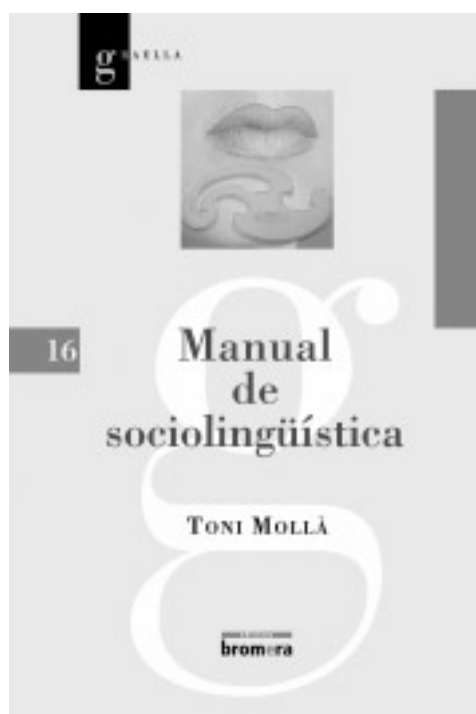
Algunos vulgarismos («nivel cultural») y anglicismos («priorizar») no empejan, por excepcionales, el buen tono expresivo de un libro que puede hacer comprender, tanto a enseñantes como a alumnos, la importancia crucial que tiene para nuestras vidas una correcta comprensión de la actividad científica.

Miguel Catalán

La sociolingüística en un volum

El *Manual de sociolingüística* de Toni Mollà és una introducció, rigorosa i posada al dia, als principals temes de la sociolingüística, com el bilingüisme i el conflicte lingüístic, el món de les llengües, la normalització lingüística o la legislació lingüística.

MANUAL DE SOCIOLINGÜÍSTICA

TONI MOLLÀ

COL·LECCIÓ «GRAELLA», 16

246 PÀGINES

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2002

En 1987, Toni Mollà, en col·laboració amb Carles Palanca i Amadeu Viana, va iniciar la publicació d'un *Curs de sociolingüística*, que va arribar a tenir tres volums. Aquesta obra va suposar un gran esforç per posar a l'abast del lector els principals temes de la sociolingüística, i constituïa tant una síntesi de lectures i referències molt diverses com una aportació original a molts dels punts tractats. Aquest *Curs*, a hores d'ara, continua mantenint –crec– tota la seua vigència i utilitat. Ara, és cert que des de la seua publicació s'han produït molts canvis –socials, econòmics, polítics–, dels quals el fenomen de la globalització o la difusió d'internet són potser els més visibles, que han afectat de manera decisiva l'ús lingüístic arreu del món. Han aparegut noves realitats, nous problemes i, per tant, nous temes. També la producció bibliogràfica de la sociolingüística s'ha multiplicat enormement. El *Manual de so-*

ciolingüística que ha escrit Toni Mollà respon a la voluntat de respondre a aquests reptes. Publicat en un sol volum, sintetitza els temes més fonamentals que es tractaven en el *Curs* i, alhora, els posa al dia.

El llibre es presenta estructurat en vuit capítols. Cada un està dedicat a un tema clau de la sociolingüística: el concepte de sociolingüística i els principals corrents que presenta aquesta disciplina, el món de les llengües, llengua i comunitat lingüística, varietats i registres de la llengua, bilingüisme i conflicte lingüístic, la normalització lingüística, política i planificació lingüístiques i, finalment, les lleis de les llengües.

L'autor no amaga que en la sociolingüística, com en les altres ciències socials, l'investigador no pot deslligar-se dels seus interessos i esperances. En el seu cas la voluntat d'aclarir i comprendre els factors involucrats en l'ús de les llengües apareix lligada a l'esperança que aquest coneixement ens permetrà encarar la nostra realitat d'una manera més conscient i, per tant, més efectiva. Del seu llibre es desprèn, així, una crida a la responsabilitat i a l'acció, com quan recorda que la política o la planificació lingüístiques no es redueixen a l'acció institucional i que, per contra, l'acció cívica ocupa un lloc es-

tratègic en qualsevol procés de normalització lingüística. De la mateixa manera, relativitza la transcendència i el valor de la legislació dins d'una història sociolingüística particular.

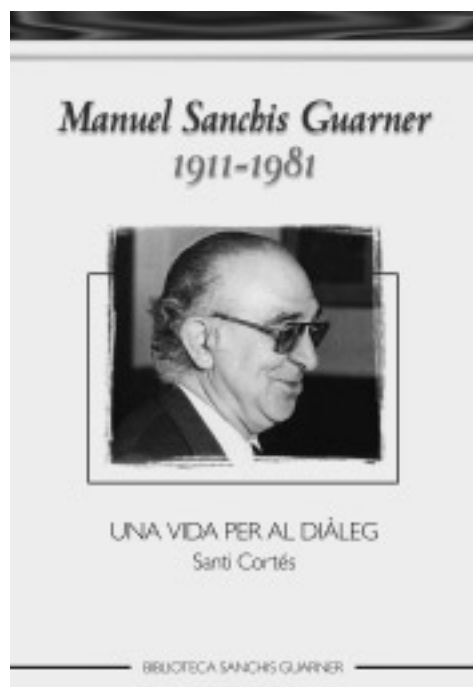
D'especial interès per al lector valencià és el capítol dedicat al concepte de comunitat lingüística, que suposa un intent de superar el dilema llengua/dialecte. Més enllà del nom de la llengua i de llistes de paraules, el concepte de comunitat lingüística prioritza la gent –els usuaris– sobre la llengua; no es confon amb el territori ni amb la llengua en si, i insisteix que l'estabilitat d'una comunitat lingüística és una conseqüència de la consistència de les xarxes comunicatives dels seus membres.

Toni Mollà ha redactat una obra de síntesi del coneixement sociolingüístic, una introducció divulgativa a una disciplina que, a més de l'enorme repertori bibliogràfic que presenta a hores d'ara, s'enfoca des de perspectives i matèries molt diverses. Aquesta diversitat d'enfocaments i temes constitueix un dels principals atractius d'aquesta obra. El *Manual*, a més, reproduïx moltes citacions d'algunes de les principals pistes bibliogràfiques de la sociolingüística.

Enric Iborra

Biografia d'un homenot

Santi Cortés ha escrit una admirable biografia de Sanchis Guarner, que és alhora una crònica de la vida cultural que el mestre va viure entre intel·lectuals valencians, castellans, catalans i balears. El llibre està estructurat en diferents seccions que corresponen a les etapes bàsiques de l'aventura intel·lectual i cívica de Sanchis Guarner.

MANUEL SANCHIS GUARNER 1911-1981.
UNA VIDA PER AL DIÀLEG

SANTI CORTÉS

COL·LECCIÓ «BIBLIOTECA SANCHIS GUARNER», 59
424 PÀGINES

INSTITUT INTERUNIVERSITARI DE FILOLOGIA
VALENCIANA/PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE
MONTSERRAT, VALÈNCIA/BARCELONA, 2002

Santi Cortés és, avui, un especialista de referència pel que fa a la història cultural valenciana de la postguerra. Tot un període que estava pràcticament inèdit. Ell l'ha desbrossat pacientment amb un treball continuat que l'acrediten com un investigador competent, rigorós i responsable. Tots els seus llibres, publicats durant l'última dècada del segle passat i de començaments del present, constitueixen ja un bloc important. Un tret essencial d'aquests estudis és que són fruit d'un treball de primera mà. No s'ha limitat a afegir una recerca complementària a la poca bibliografia existent sobre aquests temes, sinó que ha fet una tasca d'investigació pura i dura, llarga i complicada, perquè basada en fonts directes de difícil o laboriós accés: hemeroteques, epistolars inèdits, converses amb tots els protagonistes i testimonis possibles...

Ara acaba de publicar una amplíssima biografia de Manuel Sanchis Guarner. Crec que és la seua obra mestra, que es

beneficia dels coneixements i de l'experiència adquirits en els seus llibres anteriors. El llibre respon, circumstancialment, a la celebració del vint aniversari de la mort del gran mestre. No és, però, ni de bon tros, un estudi «circumstancial». Hi ha una riquesa de dades tan exhaustiva de la seua vida, estan organitzades d'una manera tan intel·ligible i tan intel·ligentment estudiades i comentades, que aquesta biografia és, també, una mena de topografia històrica i cultural de l'època de Sanchis Guarner, des dels seus orígens familiars i els primers anys de la seua vida fins a la seua mort. La figura del desaparegut professor i estudiós es troba, naturalment, en primer pla: és el personatge biografat. Però Santi Cortés ens ha fet el treball impagable de reconstruir-ne el context històric, cultural, polític i familiar molt més enllà dels límits que menys ambiciosament s'hauria pogut fixar.

La trajectòria biogràfica de Sanchis Guarner es prestava a aquesta àmplia maniobra en l'espai i en el temps. Nascut el 1911, quedà orfe de pare ben aviat, i, pocs anys després, de mare. El seu oncle Josep Sanchis Sivera se'n fa càrrec com a tutor. Encara un xiquet, es va trobar, doncs, ben aviat al costat d'un dels grans protagonistes de la recerca històrica, amb Serrano Morales, Roc Chabàs, entre altres més.

I després, els anys trenta, amb un peu a València i l'altre a Madrid, es relaciona

amb els millors intel·lectuals valencians i amb les grans figures del Centre d'Estudis Històrics. Hi tingué amistat amb Américo Castro, Menendez Pidal, Dámaso Alonso, Navarro Tomás, que l'apuntà a l'empresa de l'*Atlas lingüístico*. Després, la guerra, i els anys de presó, on treballarà sense parar. Ja lliure, però vigilat, farà el bot a Mallorca per treballar amb Moll en el *Diccionari català-valencià-balear*, i ampliarà les seues coneixences amb els homes de lletres. Després de disset anys, València una altra vegada i les relacions més intenses, amb la cultura catalana, sobretot amb els filòlegs...

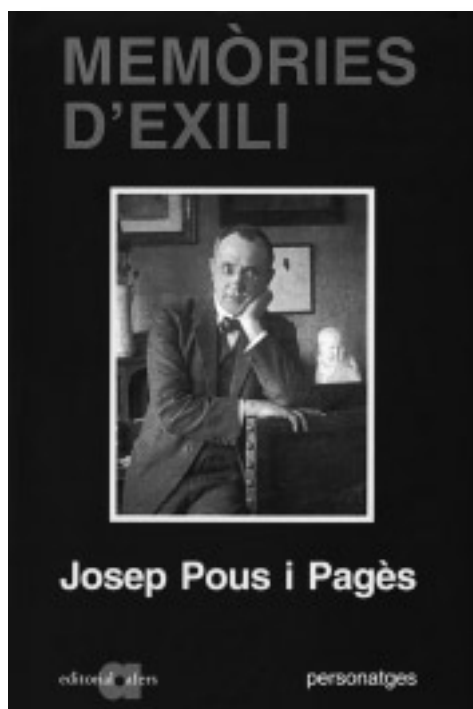
El seguiment que fa Santi Cortés de la múltiple i diversa peripècia de Sanchis Guarner és, sovint, microscòpica. La podem seguir amb tota mena de detalls, tot ben datat i documentat, al llarg dels seus setanta anys de vida. Totes les etapes de la vida del mestre, sempre ocupat en treballs importants –la bibliografia dels quals és anotada i comentada en la seua aventura– o dedicat a moderar i acosar les posicions d'uns i d'altres, o a posar en marxa iniciatives i realitats per la recuperació dels valencians.

Tot plegat, a partir dels anys trenta, si més no, una història cultural que Santi Cortés ha pogut contar gràcies a la posició central i mòbil de la figura de Sanchis Guarner.

Josep Iborra

Els primers mesos a l'exili: diari de la guerra

Memòries d'exili és en realitat un dietari escrit intermitentment entre gener de 1939 i juny de 1940. Pous i Pagès deixa constància de la seua eixida precipitada de Barcelona, dels mesos de relativa tranquil·litat a la petita ciutat d'Olliergues i del posterior establiment a París, des d'on tornarà a Catalunya l'any 1944.

MEMÒRIES D'EXILI

JOSEP POUS I PAGÈS

M. ÀNGELS BOSCH (ED.)

COL·LECCIÓ «PERSONATGES», 6

282 PÀGINES

EDITORIAL AFERS, CATARROJA-BARCELONA, 2002

Són nombroses les mostres de memòries, dietaris, epistolaris o autobiografies que trobem en la literatura catalana referides a un període especialment turbulent de la nostra història més recent: la Guerra Civil i el posterior exili. Hi ha tantes versions dels últims dies de la guerra i dels primers dies de l'exili com *autors* disposats a contar-los, hi ha tants exilis com exiliats. Tanmateix, en gairebé totes aquestes obres trobem la voluntat d'explicar la *veritat*, és a dir, la *versió verídica* d'uns fets, reconstruïda per un jo autor-narrador-personatge, el del pacte autobiogràfic. I a l'hora de descriure i analitzar aquests esdeveniments, ho fa des d'una òptica privilegiada («jo en vaig ser testimoni»), però totalment subjectiva. En aquestes obres, hi trobem un doble procés, el de la narració d'uns fets externs, històrics, i el de la pròpia reconstrucció del subjecte, inserit en aquest context.

Pous i Pagès, periodista, escriptor i dramaturg, va haver d'enfrontar-se a l'exili als seixanta-sis anys. La incertesa i l'angoixa produïda per uns moments tan delicats es multiplicava a causa de la vellesa, que afegia més dolor i més neguit a aquest camí cap al desconegut. Tot i això, sabem que Pous i Pagès va poder tornar a la pàtria que tant estimava, i que no deixa de ser un tema recurrent en el seu dietari. A Catalunya, tal i com ens descriu Riba en un retrat de l'escriptor, arribarà a ser durant els darrers anys de la seua vida el degà dels escriptors catalans i el «centre moral en la vida anguniada del país». Precisament el *Diari de guerra* que ens presenta aquest volum és una reflexió profunda sobre la perversió i la decadència del món occidental que sucumbeix a la tirania d'uns dictadors forassenyats amb deliris de grandesa.

A través d'aquest dietari, podem fer un seguiment minuciós dels esdeveniments polítics i bèl·lics que van succeint-se a nivell mundial entre finals del 1939 i el 1940. Pous i Pagès utilitza aquesta forma d'escriptura del jo per comentar, analitzar i jutjar pas a pas els acords, les declaracions de guerra, les aliances internacionals i els comunicats oficials de tots i cadascun dels països que van prenent part en la Segona Guerra Mundial.

Reuneix tota la informació procedent de mitjans de comunicació de diferents països i la reconstrueix, sempre des de la simpatia pels aliats i el menyspreu més absolut vers el nazisme i el comunisme. Ens trobem, per tant, davant d'una *crònica* política i bèl·lica, on no queda gaire espai per als sentiments personals ni per a la confessió íntima. Són breus els fragments que parlen de l'acomiadament de la gent que l'ha acollit a Olliergues o del retrobament amb el seu fill, arribat de Nova York. Pous i Pagès opta en aquest dietari per fer una mirada crítica i desconsolada a un món que es desintegra sota els seus peus. La seua mirada s'afegeix així a la de tots els testimonis disposats a narrar-nos un fragment de la tragèdia personal, que no deixa de ser un bocí de la tragèdia col·lectiva.

Isabel Moll

Noves respostes al capitalisme modern

Andrés Piqueras és professor de sociologia i antropologia social a la Universitat Jaume I de Castelló. En aquest llibre fa un recorregut per l'evolució del capitalisme modern i de les respostes que n'han sorgit dels moviments obrer i social.

MOVIMIENTOS SOCIALES Y CAPITALISMO

ANDRÉS PIQUERAS INFANTE

107 PÁGINES

EDITORIAL GERMANIA, ALZIRA, 2002

Les multitudinàries manifestacions dels moviments socials d'arreu del món que hem presenciat de fa alguns anys en cada trobada dels gestors del planeta (ja siguin polítics o banquers) posen de manifest les noves formes d'organització i de resposta contra les –també noves– formes d'organització i d'expressió del capitalisme. Els primers s'autoanomenen Moviments de Resposta Global i els segons són els representants de l'anomenada economia globalitzada.

Aquesta adaptació del moviment obrer o dels moviments socials a les formes que va adoptant el capitalisme no és nova. A cada estadi de l'evolució de les formes de producció capitalistes li ha sortit una resposta de la classe antagonista, la treballadora, després d'un procés de presa de consciència i, sobretot, de politització. La projecció política del moviment obrer és precisament la gran aportació del marxisme a la lluita de classes. Andrés Piqueras reivindica, en

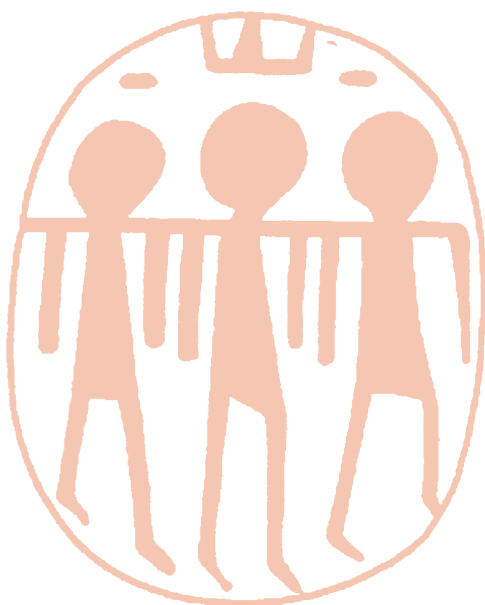
aquest llibre, la validesa del materialisme històric a l'hora d'analitzar aquests processos, però constata que hi ha dues línies d'investigació dins el pensament marxista actual –la *materialista* i la *dialèctica*– que cal reconciliar. Aquest és, doncs, el propòsit del llibre: assajar aquests dos enfocaments sobre l'anàlisi de l'evolució del capitalisme i dels moviments socials de resposta, posant especial èmfasi en la situació actual de globalització de tots dos processos històrics. Des d'una perspectiva històrica el llibre analitza les estructures, els subjectes i les ideologies que han originat les formes de producció capitalista en els diferents estadis de la seua evolució i en proposa la tipologia pertinent. D'aquesta manera Piqueras aconsegueix contextualitzar la situació actual –caracteritzada per l'imperi de les multinacionals avalades pel pensament neoliberal– analitzada detingudament en el darrer capítol del llibre.

Com ja hem comentat, cada forma d'organització del sistema capitalista origina noves formes de resposta. L'actual fase de globalització capitalista té en el Moviment de Resposta Global el seu contrapunt més visible. Un altre, des del meu punt de vista, serien determinats moviments d'emancipació nacional. Tanmateix, Piqueras se cen-

tra en aquests MRGs, en destaca els èxits que han assolit i n'apunta els grans reptes que encara tenen per endavant i que no en són pocs.

Tot plegat, la proposta de Piqueras és una aproximació a les noves formes d'expressió de la lluita de classes i un intent de fer entenable el context socioeconòmic actual, tot reivindicant la validesa del materialisme dialèctic com a mètode d'anàlisi de la realitat. És, com el mateix Piqueras reconeix, una introducció a futurs treballs per entendre alguns dels principals subjectes i moviments socials actuals.

Marc Candela

La normalització lingüística a Europa

El sociolingüista eivissenc Bernat Joan reprén la tesi proposada a *Les normalitzacions reeixides* (Oikos-Tau, 1996) i ens ofereix una aproximació als contextos històrics i lingüístics de les nacions europees que han recuperat llurs llengües nacionals.

NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA I LLIBERTAT NACIONAL

BERNAT JOAN

COL·LECCIÓ «CONTEXTOS»

323 PÀGINES

EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2002

La sociolingüística catalana ha parat poc esment als processos de normalització lingüística que han estat reeixits i, en canvi, s'ha concentrat molt en llengües la situació sociolingüística de les quals és semblant o pitjor a la nostra (gallec, basc, bretó, etc.). Bernat Joan, en canvi, ha optat per estudiar els casos en què la normalització lingüística s'ha assolit plenament o està en fase d'assoliment. L'objectiu no és cap altre que analitzar els processos que han seguit les «normalitzacions reeixides» per tal d'extreure'n conclusions aplicables al cas de la llengua catalana.

Les llengües estudiades parteixen de situacions semblants a la nostra, políticament i lingüística. Són llengües europees –tret del cas extraordinari de l'hebreu– que han estat relegades dels àmbits d'ús formals per altres llengües a través de la subordinació política d'aquests territoris a altres estats aliens i que han aconseguit donar-li la volta a

la truita. En el procés cap a la recuperació lingüística de tots els àmbits d'ús hi han confluït dos factors: la independència nacional i la voluntat política de les noves institucions de recuperar la llengua nacional.

Els casos analitzats són el finès, l'hebreu, l'hongarès, l'islandès, el noruec, el polonès, el xec i l'irlandès (l'única excepció de nació independitzada que no ha assolit la normalització), precisament per la manca de voluntat política dels governants. A aquests hi ha afegit els darrers casos de nacions independitzades de l'antiga URSS: Lituània, Estònia i Letònia, massa recents com per corroborar la tesi de Joan, tot i que tot apunta cap aquesta direcció.

La tesi de Bernat Joan, doncs, es resumeix de la manera següent: «si bé la condició de la independència és una condició “necessària” per a l'assoliment d'una llengua nacional [és a dir, normalitzada], no constitueix, per ella mateixa, una condició “suficient”». Cal, per tant, la voluntat política de les noves institucions independents per què la llengua nacional torne al lloc del qual ha estat foragitada.

En aquest sentit, Joan es mostra força crític amb les polítiques de normalització lingüística de l'àrea catalana —especialment al Principat de Catalunya—

perquè no apunten cap a la direcció esmentada adès, entre altres coses perquè «[el regionalisme] pressuposa que a Catalunya es produirà la normalització en unes condicions diferents de les que l'han ocasionada en altres comunitats normalitzades».

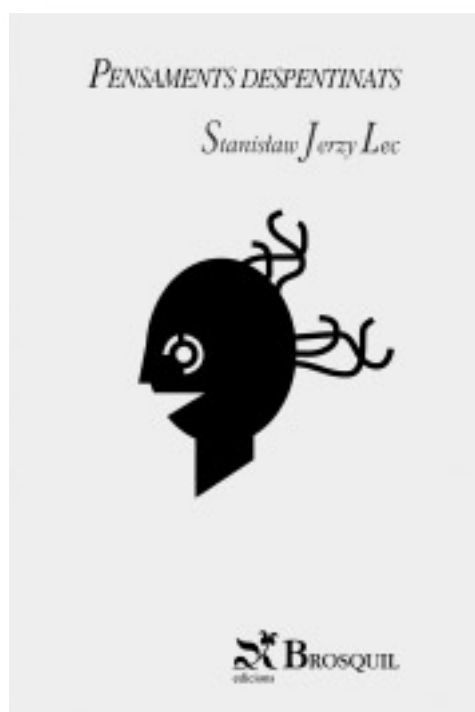
Tot plegat, les propostes de Joan han sacsejat els cercles sociolingüístics catalans i estan generant un debat que hauria de contribuir a enriquir les propostes de normalització lingüística de la nostra llengua.

Marc Candela

Àcid, sintètic, genial

Escriptor mal difòs entre nosaltres, Stanislaw Jerzy Lec (L'viv, 1909 - Varsòvia 1966) és l'autor de *Pensaments Despentinats*. Brosquil Edicions publica ara aquests consells de savi, paradís de paradoxes i ironies, fruit d'una cosmovisió humorística i àcida.

PENSAMENTS DESPENTINATS

STANISLAW JERZY LEC

GUILLEM CALAFORRA I EWA LUKASZYL (EDS.)

COL·LECCIÓ «GLOSSAR», 3

220 PÀGINES

BROSQUIL EDICIONS, VALÈNCIA, 2002

De vocació pensador i aforista per diversió (escrivia les seues màximes en llocs com els tovallons d'una cafeteria o els marges dels llibres de cuina de la seua dona), les paraules en mans de Stanislaw Jerzy Lec esdevenen ganivets acabats d'esmolar. Són les eines d'un virtuós verbal invencible, capaç de crear la «síntesi màxima en el mínim espai», com en diuen Calaforra i Lukaszyl, traductors d'aquesta versió de *Pensaments Despentinats*. D'ells és el mèrit d'haver interpretat amb mestria i art els jocs de paraules «sovint de dubtosa traductibilitat» –apunten– d'aquest «violador de gramàtiques i diccionaris, veritablement perillós i fascinant, no apte per a magarrufes ni per a policies de l'idioma». Així és. Lec crea mots i s'hi recrea, juga amb els conceptes, festeja amb les frases fetes i els refranys, i provoca l'*antirefrany*: «El temps fa la seua. I tu, humà? / Ai aquests optimístics!». Capgirador i castigador de diccionaris, in-

fringeix i contraposa els significa(n)ts establerts, i en treu una sentència de sintètica lucidesa que ens deixa bocabadats o ens fa venir ganes de riure a cor què vols: «Ai, si el cap d'aquell que és aplaudit caiguera entre les mans dels qui l'aplaudeixen!».

Si l'humor té tonalitat, el de Lec és, sens dubte, ben negre, una mena de «taula de salvament» amb funció «higiènica o desinfectant» que, «com l'autoironia –escriuen els seus traductors– allunya temporalment el sofriment i la pesadesa del món».

Des de l'esceptisme i la decepció, Lec –sempre condemnant l'obscurantisme– carrega les tintes pessimistes en escriure: «Les esperances potser es compleixen. Perquè cada vegada n'hi ha menys» o «Estic ple d'optimisme: la humanitat ha violat les lleis morals, per què no hauria de poder superar les lleis físiques?». Crític amb el seu semblant, l'escriptor hi retracta càusticament la malícia i l'estúpidesa de la condició humana, tot fent-hi palesa la seua desconfiança en el seu avenir: «L'estúpidesa mai no travessa fronteres; allà on fa un pas és territori seu» i n'adverteix el lector: «Quan fas salts d'alegria, vigila que algú no et traga el terra sota els peus / Pobre d'aquell que no veu els estels sense un colp a les dents».

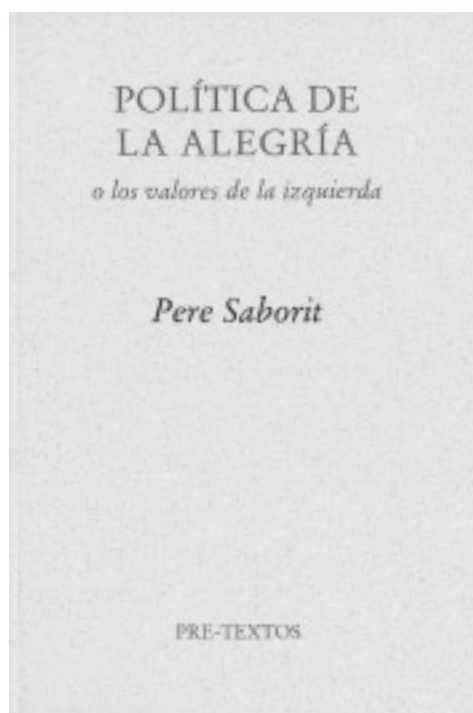
Els pensaments d'aquest «escriptor perifèric», molts d'ells de to exclamatiu, són un crit d'advertiment, una admonició on abunden les formes «imperatives» que tan practicava Joan Fuster: «Filòsofs, no trobeu la pedra filosofal, que us la penjaran al coll!» o «No provoqueu un cretí per tal que faça una obra mestra, no siga cas que ho aconseguisca!», i on l'existència i la mort esdevenen també una presència constant: «La mort no es queda sense clientela». Amb un «humor jueu, agredolç i agressiu, intel·lectual i sentimental, via d'escapament de frustracions mil·lenàries» –com en diuen els traductors– Lec, polonés d'origen jueu i víctima dels nazis, ironitza sobre el passat: «No oblidem que molts de la nostra generació van aprendre a comptar llançant cadàvers a les fosses», tot mostrant-hi el dolor per la llibertat i la paraula arrabassades, primer sota el nazisme i després sota la Polònia catòlica i estalinista de la postguerra.

A hores d'ara, a qui ha d'estranyar que siguen tan corrosius els pensaments d'un esperit lliurepensador, il·lustrat i àcrat del moralista satíric que afirmava: «Jo m'escric a mi mateix. El meu dietari.»?

Lourdes Toledo

Con la espada y la sonrisa

El compromiso social y la alegría han sido, históricamente, dos actitudes casi antagónicas. Pero cabe preguntarse: ¿es necesario que sea así? El autor de este libro piensa que no, y sostiene que «no hay fundamento más sólido de la solidaridad que la alegría de vivir que busca ser compartida».

POLÍTICA DE LA ALEGRÍA
O LOS VALORES DE LA IZQUIERDA

PERE SABORIT

146 PÁGINES

EDITORIAL PRE-TEXTOS, VALÈNCIA, 2002

Albert Camus escribió que «una sola certidumbre basta para quien busca». Acaso no sea injusto afirmar que el filósofo barcelonés Pere Saborit buscó y encontró la suya. En su ensayo *Política de la Alegría o los valores de la izquierda*, el autor sostiene que una actitud de vida revolucionaria y de compromiso social no debe ser ajena a la alegría que se desprende del mero gozo de vivir. Con un lenguaje claro y conciso, aunque no por ello desprovisto de cierta erudición, Saborit nos ofrece un análisis de los falsos supuestos que llevaron a la izquierda tradicional a creer que la alegría –tan ajena al individualismo como a la inacción– debería ser patrimonio exclusivo de las gentes de derechas.

Si es cierto que todo problema es problema del lenguaje, como gustaba de afirmar Ludwig Wittgenstein, éste no debería de ser una excepción. Quizás por ello Saborit no sólo no descartó el

análisis semántico, sino que se valió de él para llegar a la raíz misma del asunto. En las últimas páginas de la obra –con todo, las más interesantes– el autor hace una digresión acerca de las esferas de *lo político* y *la alegría*. El problema habría estado en asignar la primera al ámbito de lo público y lo exterior, en la medida en que ello suponía restringir la segunda exclusivamente al orden de los sentimientos individuales. Una vez dado este paso en falso, todo estaba llamado al error. La izquierda ya no vaciló en hacer propia la actitud nihilista que supedita el sentido de la existencia a su comprensión y dominio, en la creencia de que la única manera de encontrar la explicación del ser es a partir de una verdad que lo funde. Pero asumir «la muerte de Dios» –por usar una imagen que le fue cara a Friedrich Nietzsche– llegaría a costarle demasiado. Su incapacidad, heredada de la tradición racionalista y humanista, para tomar conciencia de que cada uno de nosotros no es el responsable último de su propia existencia, le llevó a creer que lo irracional es un rasgo típicamente negativo. Una vez hecho esto y habiéndose lamentado por la falta de un fundamento último, ya nada le impidió resignarse a ver la alegría desde lejos. «Como si la lucha revolucionaria por

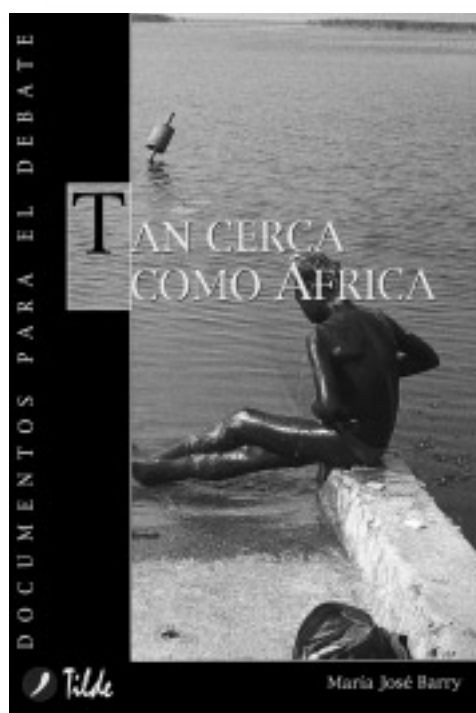
la mejora de las condiciones de vida de la gente –explica el autor– sólo pudiese surgir de una actitud triste y resentida (...) olvidando que, en lugar de oponerse, el vitalismo y la generosidad o solidaridad se alimentan mutuamente». Para Saborit, «asumir la falta de Fundamento es la otra cara de la experiencia del gozo de vivir, cuya fuerza se ha pretendido neutralizar presentándola como sólo de orden individual o psicológico, obviando su dimensión ética y política». La actitud revolucionaria debería partir, entonces, de tomar conciencia de la ambivalencia de la condición humana, de ese «hallarse entreverada o transida de presencia y ausencia». Pero hacerlo, sobre todo, con mucha alegría.

Lucas Rodrigo

los valores de la izquierda

Africa, una llamada a la reflexión

Tan cerca como África es la recopilación de las anotaciones de la valenciana María José Barry durante su viaje por Guinea, Zaire y Somalia durante los años ochenta. A través de su experiencia pretende sensibilizarnos sobre las carencias que existen en el continente africano.

TAN CERCA COMO ÁFRICA

MARÍA JOSÉ BARRY

COL·LECCIÓ «DOCUMENTOS PARA EL DEBATE», 2

182 PÀGINES

EDICIONES TILDE, VALÈNCIA, 2002

Tan cerca como África, es principalmente un libro de viajes, pero no a la manera habitual: descripciones de paisajes, gentes, cultura..., que puedan ilustrar al posible viajero. El texto de María José Barry es un periplo por los caminos de la reflexión en torno a las desafortunadas intervenciones de los países del «primer mundo» en el continente africano. La autora, nacida en Valencia, vivió durante su infancia en Guinea Ecuatorial, que por entonces era Guinea Española y regresa al país ecuatorial en 1980 tras veinte años de ausencia. Los que allí descubre le anima, posteriormente a hacer otros viajes también a Senegal y Zaire y participar en la creación en 1994 de la ONG, Proyecto África, de la que es presidenta en la actualidad.

El libro publicado por Tilde recoge sus impresiones sobre estos tres países al mismo tiempo que apela a la razón humana para no cometer errores tan graves como los que se han cometido

en África. María José Barry escribe con sencillez, relata detalladamente sus sensaciones, sus pensamientos y describe con realismo la situación social de estos países. En conjunto, su texto es un certero análisis sobre la vida en Guinea, Zaire y Senegal. No puede decirse que su trabajo tenga un carácter literario. Es evidente, que la autora no pretende hacer literatura con su discurso, sino todo lo contrario, y la manera en la que aborda la narración constituye todo un acierto porque consigue que el lector se involucre con lo que está contando. A modo de notas, y escrito en primera persona, el relato de su viaje resulta interesante por todo lo que nos descubre y la forma directa y sencilla para transmitirnos sus observaciones. El lector tiene muchas veces la impresión de estar viajando con una cámara al hombro y la manera en la que la autora relata sus experiencias nos recuerdan un poco a las técnicas del documental más que a los reportajes o las crónicas periódicas. Es sin duda, la seriedad y el rigor con el que se pretende inducir a la reflexión a los lectores la que otorga al libro un carácter profundo que va más allá de la mera crónica de anécdotas y curiosidades.

A pesar de que el viaje de Mª José Barry lo realizó entre los años 1980 y 1987,

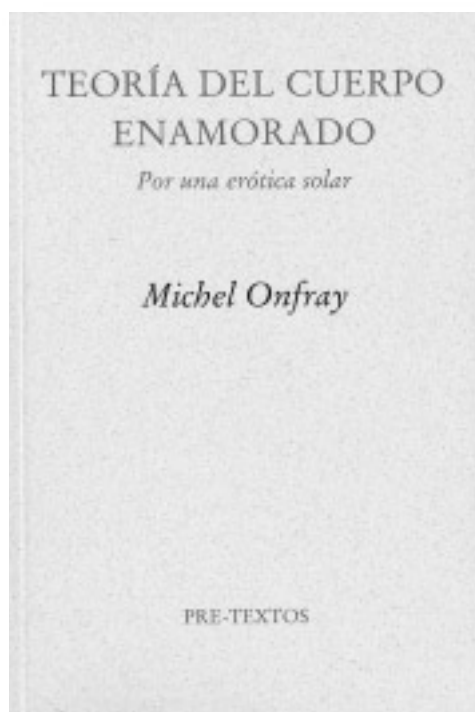
las vivencias que nos cuenta no restan actualidad ni interés al libro. Sus apreciaciones resultan frescas y actuales porque no se limitan a una simple transcripción de sucesos, sino más bien a una relación detallada de la problemática económica, política y social del continente africano.

Tan cerca como África es un relato que interesará a los amantes de los libros de viajes y a todos aquellos que disfrutan con los textos que nos inducen a pensar y nos descubren aspectos desconocidos de otras culturas. El libro de Mª José Barry no es un ensayo antropológico, es un alegato al conocimiento de una realidad, una llamada de atención al entendimiento y el sentido común, un texto narrado desde una experiencia vital.

Lourdes Rubio

Per un Eros lleuger

Davant de les rigideses judeocristianes del passat i del nihilisme d'avui, Onfray estima com a millor manera de formular les relacions afectives l'hedonisme: una pràctica eròtica voluntarista, igualitària i sensual.

TEORÍA DEL CUERPO ENAMORADO:
POR UNA ERÓTICA SOLAR

MICHEL ONFRAY

244 PÁGINES

EDITORIAL PRE-TEXTOS, VALÈNCIA, 2002

L'últim llibre de Michel Onfray, *Teoría del cuerpo enamorado*. Por una erótica solar, s'obri als lectors com una alternativa més refrescant enfront de la filosofia per a especialistes. L'editorial Pre-Textos ens posa a l'abast la segona obra traduïda al castellà d'Onfray amb l'acurat treball de traducció i comentaris de Ximo Brotons. (La primera, titulada *El vientre de los filósofos*, es pot trobar en Oria Edicions, Guipúscoa).

Aquest jove filòsof –que publica molt– amb un pensament nietzschia d'esquerres, com li agrada definir-se, comença la singladura literària amb la gastronomia i l'acaba amb l'erotisme: tots dos tenen en comú l'hedonisme, del qual Onfray és un acèrrim defensor.

Així, *Teoría del cuerpo enamorado* continua la línia de pensament que el filòsof ha ofert en altres llibres: el llibertinatge, entès en el seu ús més ampli i més intens del goig sexual i, per extensió, de la llibertat política (*Politique du rebelle*). Tot

plegat, es tracta d'un manifest per a una filosofia que vol ser un *modus vivendi*. Michel Onfray parteix de la proposta d'una disposició sexual lliure que se centre en l'acció i, per tant, amb implicacions ètiques i polítiques. Té l'objectiu de promoure un tipus social d'*eros* que es despulle de tots els lligams del cristianisme i de la societat normativitzada. Per aconseguir-ho, recupera el pensament d'autors com Bataille i Foucault, a més de la filosofia grecollatina i es basa en les imatges del bestiar antic. La disposició del llibre és triple: en primer lloc, tenim «Genealogía del deseo»; en segon, «Lógica del placer», i una tercera part titulada «Teoría de las disposiciones», totes tres amb la mateixa estructura.

Si seguim l'ordre d'aparició, el primer apartat sotmet a crítica la noció negativa de desig entès com a manca, i proposa com a paradigma del desig la idea positiva d'excés. Per fer més atractiva la lectura, l'autor fa servir imatges oposades: d'una banda, l'«ostra celestial» i d'altra, el «pez masturbador». Ambdues representen tradicions contraposades: el dualisme de Plató enfront de l'atomisme i l'hedonisme de Demòcrit, Epicur i Lucreci.

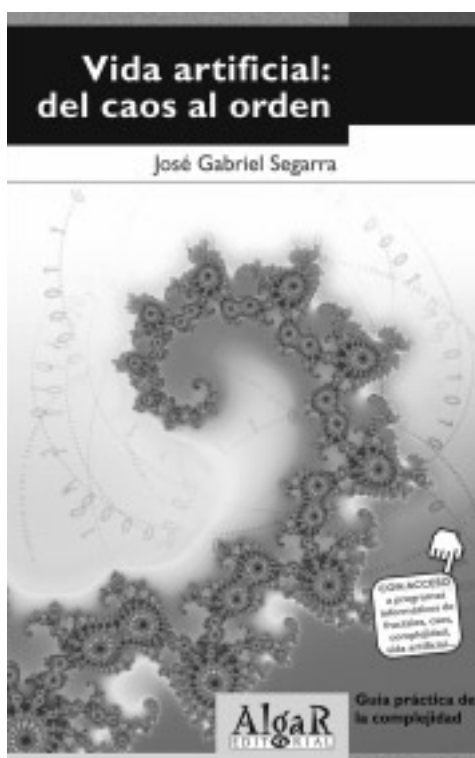
En «Lógica del placer» és l'«elefante monógamo» qui proporciona un mo-

del sense aspreses al desig cristià de formular una estètica de les passions, una lògica dels plaers i una teoria de l'ideal ascètic per als cossos sexuats. El «cerdo regocijado» –tan estimat per l'hedonista Horaci– rebutja l'alt ideal ascètic de l'estalvi i prefereix la despesa, d'acord amb la seua corporeïtat d'animal aferrat a terra amb una única visió, la del món sensible amb totes les seues mancances. Finalment, Michel Onfray ataca el gregarisme social i comunitari –la «abeja gregaria»– que es vol fonamentar en un ordre natural, en una harmonia preestablerta, pitagòrica, de la qual la societat en seria un reflex. Hi contraposa l'«erizo soltero», imatge d'una ètica epicúria que permet una eròtica igualitària: el contracte lliure, que no obliga a l'extinció de les individualitats. L'atractiva formulació hedonista d'Onfray pot ser controvertida, ja que tendeix al maniqueisme –freqüent en aquell que escriu des de l'entusiasme–, però s'agraeix l'estil llampegant que refusa els circumloquis acadèmics.

Nieves Avilés

La complexitat de la vida en paraules senzilles

La física, les matemàtiques i la informàtica estan permetent assolir un coneixement sobre la vida sense precedents. La teoria del caos, els fractals i diversos desenvolupaments científics de les darreres dècades han fet de la vida artificial tota una realitat.

VIDA ARTIFICIAL: DEL CAOS AL ORDEN

JOSÉ GABRIEL SEGARRA

COL·LECCIÓ «SIN FRONTERAS», 6

329 PÀGINES

ALGAR EDITORIAL, ALZIRA, 2002

La humanitat ha mostrat des de sempre un gran interès per tal de comprendre el seu entorn immediat i la vida en general. Les hipòtesis i teories han anat succeint-se des de l'inici de la història, fent de la història natural una disciplina amb més capacitat explicativa.

El segle XX marcarà l'inici d'una nova manera d'estudiar la vida basada en les matemàtiques, la física i la modelització informàtica. Naix, d'aquesta manera, la ciència de la complexitat, un intent per desentranyar els mecanismes i els processos que permeten la gènesi de sistemes complexos.

Aquest llibre relata, precisament, el llarg camí que la ciència ha recorregut en l'establiment d'aquesta ciència de la complexitat. I, a través d'aquest relat, ens descriu amb una senzillesa més que lloable els principis bàsics de la biofísica i la ciència de la complexitat.

José Gabriel Segarra descriu el camí cap a la nova ciència destacant una sèrie de

desenvolupaments científics, als quals acabarà per considerar els pilars de la ciència de la complexitat. Així ens parlarà de la morfogènesi de Turing, la dinàmica de sistemes, la teoria de la informació, la termodinàmica no lineal dels processos irreversibles allunyats de l'equilibri i la teoria de catàstrofes. Tota una sèrie de conceptes que potser inicialment li diuen ben poca cosa a la població en general, però que després de la lectura d'aquest llibre, on es descriuen amb gran senzillesa, molt probablement canviaran radicalment la seua manera d'entendre i percebre el nostre entorn. També els ja iniciats en aquesta matèria podran gaudir del llibre amb la seua lectura ja que contribuirà a una major comprensió d'aquests i d'altres conceptes, alhora que farà les delícies dels amants de la ciència amb les múltiples anècdotes que ens relata.

Una part important del llibre, d'altra banda, se centra en els fractals. Amb aquests, apareix una nova geometria que s'ajusta més a les formes de la vida. Dels cercles, triangles i quadrats, passem a estructures en les quals un mateix patró es repeteix a diferents escales. Aquests fractals que venen a descriure's amb diferents funcions matemàtiques, han arribat a generar representacions que imiten fidelment les representa-

cions dels organismes vius. Així, per exemple, una infinitat de plantes han pogut ser representades d'aquesta manera, amb una funció matemàtica. El somni de Pitàgores comença a fer-se realitat 25 segles després, i avui més que mai sembla que la diversitat de la natura es podrà descriure mitjançant els números. I tot que sense caure en determinismes ridículs.

La teoria del caos també és objecte d'aquest llibre. A partir d'ella el llibre ens durà fins a l'obtenció de les primeres modelitzacions de la vida i els seus posteriors desenvolupaments. La vida artificial que es crearà resultarà de gran interès per a la comprensió de processos com l'evolució o per actuacions concretes com les desenvolupades per pal·liar incendis o epidèmies com les del VIH, entre d'altres.

Ximo Guillem

